

15. Березин М.Ю. Региональные и местные налоги: правовые проблемы и экономические ориентиры. – М.: Волтерс Клувер, 2006. – 640 с.
16. Європейська хартія місцевого самоврядування прийнята Радою Європи 15 жовтня 1985 року, ратифікована Верховною Радою України 15 липня 1997 року, набрала чинності для України 01 січня 1998 року. Закон України "Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування" №452/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – №38.
17. Дець В.Ф. Комплексна оцінка ефективності системи між бюджетного регулювання в Україні // Економіка і підприємництво. – 2008. - № 5.
18. Непочатенко О.О., Боровик П.М., Павлійчук Л.В. Міжбюджетні трансферти як інструмент вирівнювання доходної спроможності місцевих бюджетів // Сталій розвиток економіки. – 2012. – №3.
19. Стефанюк І.Б. Взаємовідносини державного і місцевих бюджетів України у 2010 р. // Регіональна економіка. – 2011. – №2.
20. Руденко В.В., Ліщина Т.В. Оцінка ефективності трансфертної політики держави // Режим доступу: www.rusnauka.com; Марчук О. Напрями вдосконалення системи міжбюджетних відносин в Україні // Режим доступу: naub.ua.edu.ua.

УДК 343.34

Заблоцька О. Ю., к.ю.н.,
старший науковий співробітник;
Кобець М. П., науковий співробітник
ДНДІ МВС України

Загальна характеристика екстремістської діяльності: порівняльний аналіз та доцільність використання як окремого складу злочину

В статті здійснена загальна характеристика екстремістської діяльності, узагальнений міжнародний досвід щодо законодавчого закріплення поняття екстремізм та екстремістської діяльності, здійснено порівняльний аналіз та піднято питання щодо доцільності введення в Кримінальний кодекс України нового складу злочину - екстремістська діяльність.

Ключові слова: екстремізм, екстремістська діяльність, ксенофобія, антисемітизм, расова і релігійна нетерпимість, кваліфікаційна характеристика екстремізму, правова оцінка введення нового складу злочину, відповідальність за екстремістську діяльність.

В статье проведена общая характеристика экстремистской деятельности, обобщен международный опыт законодательного закрепления понятия экстремизма и экстремистской деятельности, проведен сравнительный анализ и поднят вопрос в отношении целесообразности введения в Уголовный кодекс Украины нового состава преступления - экстремистской деятельности.

Ключевые слова: экстремизм, экстремистская деятельность, ксенофобия, антисемитизм, расовая и религиозная нетерпимость, квалификационная характеристика экстремизма, правовая оценка введения нового состава преступления, ответственность за экстремистскую деятельность.

General description of extremist activity is carried out in the article, international experience is generalized in relation to the legislative fixing of concept extremism and extremist activity, a comparative analysis is carried out and a question is affected in relation to expedience of introduction to the Criminal code of Ukraine of new corpus delict is extremist activity.

Key words: extremism, extremist activity, ksenofobiya, antisemitism, racial and religious intolerance, qualifying description of extremism, legal estimation of introduction of new corpus delict, responsibility, for extremist activity.

Постановка проблеми. Починаючи з 2002 року в Україні постійно постає питання про законодавче закріплення відповідальності за прояви екстремізму, а саме на розгляді Верховної Ради України (ВРУ) перебував законопроект «Про протидію політичному екстремізму». 10 липня 2007 р у ВРУ був зареєстрований законопроект «Про протидію екстремізму». 11 січня 2008 р. - зареєстрований законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо посилення відповідальності за прояви екстремізму, ксенофобії, антисемітизму, расової і релігійної нетерпимості)», 15 вересня 2011р. - зареєстрований законопроект «Про протидію екстремізму», 2 грудня 2013 р - зареєстрований законопроект «Про протидію екстремізму».

Аналіз основних досліджень. Окремі аспекти екстремізму та екстремістської діяльності розглядаються у правцях українських та зарубіжних вчених: А. Бартолі, В. Вербенського, М.Гельман, Р. Вінтроб, П. Колемана, В. Ігнатова, Т.Реви та ін.

Мета даної статті полягає в здійсненні характеристики екстремістської діяльності та порівняльного аналізу, дослідити правові підстави та доцільність введення нового складу злочину (екстремістська діяльність) до Кримінального кодексу України.

Виклад основного матеріалу.

Закон України № 721-VII «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та процесуальних законів щодо додаткових заходів захисту безпеки громадян» від 16 січня 2014р. вносить зміни до Кримінального кодексу України, а саме введено новий склад злочину стаття 110 - 1 Екстремістська діяльність [1,2].

Головне науково-експертне управління ВРУ у своїх висновках щодо вказаних законопроектів зазначило, що їх термінологія в багатьох випадках є нечіткою і незрозумілою. Зокрема, в них використовуються такі терміни, як «екстремізм», «ксенофобія», «антисемітизм», «расова і релігійна нетерпимість», об'єктивне тлумачення яких неможливе через відсутність їх законодавчого визначення. Отже, при застосуванні цих законів на практиці їх положення можуть використовуватись не для боротьби з екстремістськими угрупованнями, а як інструмент для придушення інакомислення. Адже під вільно витлумачене поняття «екстремізм» можуть бути підведені, наприклад, виступи опозиціонерів, у яких вони обвинувачують представників влади в корупції чи порушенні прав і свобод громадян, та й взагалі будь-який масовий захід із критикою влади чи її представників[3].

Екстремізм — діяльність фізичної особи або (та) юридичної особи, або (та) об'єднання громадян чи їхні публічні заклики або (та) підбурювання, які спрямовані на насильницьке захоплення або утримання влади чи незаконне втручання в діяльність органів влади, посягання на основи конституційного ладу та національної безпеки, порушення прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина, яка є наслідком несприйняття правових норм чи інших правил поведінки ,соціальних норм [4].

Екстремізм (від. лат. *extremus* — крайній, граничний, критичний, неймовірний)-прихильність в ідеології й політиці до крайніх поглядів і засобів у досягненні певних цілей. Екстремізм виступає проти існуючих громад, структур та інститутів, намагаючись підірвати їх стабільність, розхитати та ліквідувати їх заради своїх цілей, переважно силовими методами [5].

Багато різних науковців розглядають проблему екстремізму, наприклад американські дослідники А. Бортолі та П. Колеман у своїй роботі здійснили ґрунтовний аналіз різних підходів до тлумачення цього поняття. Російські політичні психологи

розглядають явище екстремізму у співвідношенні зі спорідненими поняттями радикалізмом та фанатизмом. Англійській дослідник Р. Вінт роб у своїх роботах виокремлює основні риси різних форм прояву екстремізму та характеризує їх ненасильницький аспект. Дж. Арас у праці «Тероризм вчора, сьогодні и навіки» аналізує екстремізм, як ідеологічну базу тероризму, думку якого розвиває у своїх роботах інший російський дослідник М. Гельман [6].

В українській радянській енциклопедії екстремізм визначають як схильність до крайніх поглядів і дій, переважно в ідеології та політиці.

У 2003 році парламентська асамблея Ради Європи визначила екстремізм як таку форму політичної діяльності, яка прямо чи опосередковано заперечує принципам парламентської демократії.

Стаття 282.1. Кримінального кодексе РФ (УК РФ) от 13.06.1996 N 63-ФЗ. (организация экстремистского сообщества) визначає «Создание экстремистского сообщества, то есть организованной группы лиц для подготовки или совершения преступлений экстремистской направленности, а равно руководство таким экстремистским сообществом, его частью или входящими в такое сообщество структурными подразделениями, а также создание объединения организаторов, руководителей или иных представителей частей или структурных подразделений такого сообщества в целях разработки планов и (или) условий для совершения преступлений экстремистской направленности»

Статья 282.2. (Организация деятельности экстремистской организации) зазначає. «Организация деятельности общественного или религиозного объединения либо иной организации, в отношении которых судом принято вступившее в законную силу решение о ликвидации или запрете деятельности в связи с осуществлением экстремистской деятельности, за исключением организаций, которые в соответствии с законодательством Российской Федерации признаны террористическими» [7].

У законодавстві країн Європейського Союзу не існує окремих законів, що спрямовані на протидію екстремістській діяльності. Лише у кримінальних кодексах встановлена відповідальність за окремі види такої діяльності. Так, в Австрії, Німеччині та Італії заборонена діяльність профашистських і пронацистських партій.

Україна, на відміну від деяких інших держав, не є країною, де прояви екстремізму, расизму, шовінізму, ксенофобії, антисемітизму стали поширеним, масовим і загрозливим явищем. Водночас в Україні існує нормативно-правова база, достатня для протидії екстремістській діяльності. Зокрема, чинний Кримінальний кодекс України встановлює кримінальну відповідальність за такі дії, як: дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади (ст. 109); посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110); диверсія (ст. 113); порушення рівноправності громадян залежно від їхньої расової, національної належності або релігійних переконань (ст. 161); терористичний акт (ст. 258); публічні заклики до вчинення терористичного акту (ст. 258-2); створення терористичної групи чи терористичної організації (ст.258-3); сприяння вчиненню терористичного акту (ст. 258-4); фінансування тероризму (ст. 258-5); створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (ст. 260); групове порушення громадського порядку (ст. 293); масові заворушення (ст. 294); заклики до вчинення дій, що загрожують громадському порядку (ст. 295) [3].

Перелічені злочини за своїми ознаками відповідають діям, які в Законі

визначені як екстремістські.

- Дана норми утворюватимуть небажану конкуренцію з положеннями антитерористичного законодавства України та відповідними ст.ст. 109, 113, 110, 113, 161, 258, 258-2, 258-3, 258-4, 258-5, 260, 293, 294, 295) х Кримінальним кодексом України.

Висновок. Отже узагальнюючи викладене, відзначимо, що:

- відповідальність за екстремізм має наступати виключно за вчинення конкретних протиправних екстремістських дій, а не за погляди та переконання людини. Отже, громадянин, який є прихильником екстремістської ідеології, не може відповідати за свої переконання, поки не розпочне протиправне поширення таких ідей у певний спосіб;

- у законодавчому закріпленні країн Європейського Союзу (Австрії, Німеччині та Італії) заборонена діяльність профашистських і пронацистських партій не існує окремих законів, що спрямовані на протидію екстремістській діяльності. Лише у кримінальних кодексах встановлена відповідальність за окремі види такої діяльності;

- на нашу думку в Україні закріплення поняття «екстремізм», «екстремістка діяльність» та відповідальності за екстремістські дії, в окремому Законі можливе за умови вирішення питання про співвідношення понять «екстремізм», «радикалізм» і «тероризм» та їх розмежування як родового та видових за відповідними юридичними критеріями. Вирішення цього питання вимагає від державних структур моніторингу стану та динаміки розвитку екстремістських проявів, глибокого вивчення міжнародного досвіду, діяльності правоохоронних органів і відповідної судової практики;

- «екстремізм» та «екстремістка діяльність» - є оціночним судженням та як поняття не визначене національним та міжнародним законодавством. На нашу думку екстремізм — це не юридичне, а політичне поняття, Парламентська асамблея Ради Європи визначила екстремізм як таку форму політичної діяльності. Тому зазначення даного поняття, як окрему норму КК України не є доцільним.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України від 16.01.2014 № 721-18 «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та процесуальних законів щодо додаткових заходів захисту безпеки громадян» [Електронний ресурс].- Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/721-18>

2. Кримінальний кодекс України: за станом на 1 вересня 2001 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

3. Висновок Головного науково-експертного управління до проекту Закону України «Про протидію екстремізму» № 3718 від 2 грудня 2013р.» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=49227

4. Проекту Закону «Про протидію екстремізму» №3718 від 02 грудня 2013 р. [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://rada.gov.ua/archive/2013/12/02?sort=DESC&page_count=8

5. Філософія політика. Короткий енциклопедичний словник.- К.: Знання України, 2002.-669с.

6. Рева Т. С. Історичні форми прояву екстремізму / Т. С. Рева // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : Наук. вісник : зб. наук. праць / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, Українська АН. - К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. - Вип. 45 (№ 3). - С. 624-631.

7. Кримінального кодексе РФ (УК РФ) от 13.06.1996 N 63-ФЗ. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.consultant.ru/popular/ukrf/>